มองการเลือกตั้งจากความเป็นธรรมชาติ

..... ระพี สาคริก

"เรื่องนี้บอกอะไรแก่ตัวเราเองจากความหลากหลายซึ่งปรากฏเป็นธรรมชาติอยู่ในสังคมปัจจุบัน"

ทุกสิ่งทุกอย่างซึ่งปรากฏหลากหลายอยู่ในโลกปัจจุบัน ไม่ว่าเทคโนโลยีจะก้าวหน้าไปไกลแค่ไหนก็ตาม ควรมีแนวโน้มอันพึงต้องอยู่บนรากฐานธรรมชาติอย่างเด่นชัด หากขาดสภาพดังกล่าวที่ปรากฏอยู่ในรากฐานความรู้สึกของแต่ละคน ย่อมไม่มีสิ่งใดจะไปได้อย่างตลอดรอดฝั่ง ดังเช่นที่คนยุคก่อนซึ่งความรู้สึกนึกคิดยังไม่ห่างจากตัวเองมากนักกล่าวเตือนสติบรรดาลูกหลานว่า **"อย่าทำตัวเป็นวัวลืมตีน"**

การศึกษา ซึ่งหลายคนกล่าวว่า คือพื้นฐานกำหนดทิศทางสู่ความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการพัฒนาทุกสิ่งทุกอย่างในสังคม ถ้ามองสภาพปัจจุบันให้ถึงส่วนลึกย่อมเห็นได้ชัดเจนว่า กำลังถูกอิทธิพลรูปวัตถุซึ่งนับวันยิ่งเปลี่ยนแปลงรูปแบบรวดเร็วยิ่งขึ้น ดึงวิถีชีวิตคนแต่ละท้องถิ่นอันควรถือรากฐานตนเองอยู่กับสัจธรรม และมีโอกาสหยั่งลงผูกพันอยู่กับถิ่นอันเป็นที่เกิด อีกทั้งดำรงชีวิตร่วมกันกับชีวิตอื่นสิ่งอื่น ให้จำต้องหลุดจากด้านล่างขึ้นไปยึดติดอยู่กับวัตถุซึ่งมีการกำหนดวิถีการเปลี่ยนแปลงโดยกลุ่มบุคคลระดับบน ทำให้มองคุณภาพชีวิตด้วยทิศทางความเข้าใจที่มุ่งสู่ด้านตรงข้ามกันกับความจริง

ในด้านศาสนาซึ่งมุ่งศึกษาธัมมะและวัฒนธรรม ก็เช่นกัน ทุกวันนี้เราพบได้ชัดเจนว่า แทนที่จะมุ่งเน้นความสนใจค้นหาความจริงจากคนโดยเฉพาะที่ตนเองเป็นหลัก ก่อนการมุ่งที่คนอื่นสิ่งอื่น เพราะถ้ามองเห็นธัมมะได้ถึงแก่นย่อมเข้าใจว่าเงื่อนไขความจริงเป็นสิ่งปรากฏอยู่ในรากฐานตนเอง กลับมองข้ามไปเน้นอยู่ที่วัดและคำสอนจากแผ่นวัตถุ ดังนั้นแทนที่จะนำมาใช้เป็นแนวทางพิศูจน์ความจริงจากสิ่งซึ่งแต่ละคนนำปฏิบัติแล้วและพบได้ กลับก่อให้เกิดการนำไปใช้ในแนวทางที่ผิดไปสู่คนละด้านกับเป้าหมาย และถ่ายทอดไปสู่เยาวชนคนรุ่นหลังเป็นวงจรที่ยิ่งหลุดได้ยากยิ่งขึ้น

เมื่อกล่าวถึง**"ธรรมชาติ"** หลายคนก็ยังมุ่งความเข้าใจไปที่ **พื้นดิน ต้นไม้และสัตว์ รวมถึงป่าเขาลำเนาไพร** ซึ่งเป็นเพียงสื่อที่จัดว่ายังอยู่ห่างจากตัวเองพอสมควร ดังนั้นเมื่อกล่าวถึงการศึกษาที่มีธรรมชาติเป็นพื้นฐาน คนจำนวนมากจึงยังคงเข้าใจว่าหมายถึงการศึกษาในโรงเรียนซึ่งไม่ต้องใช้เครื่องมือทางเทคนิคในระดับสูง และจากอีกด้านหนึ่งก็จะมองส่วนทางกลับมาว่าเป็นการถอยหลังเข้าคลอง รูปแบบการมองทั้งสองลักษณะดังกล่าว จึงเป็นเพียงภาพรวมของธรรมชาติในคน ซึ่งขาดการกระจายบนพื้นฐานความหลากหลาย อันควรมีกระแสเชื่อมโยงถึงกัน

เนื่องจากความหมายของธรรมชาติ หากนำเอาหลักความจริงของชีวิตมนุษย์และสังคมมาใช้เป็นพื้นฐานการศึกษา ซึ่งชี้ถึงสัจธรรมไว้อย่างชัดเจนว่า **ทุกสิ่งที่ปรากฏเปลี่ยนแปลงอยู่ท่ามกลางบรรยากาศสิ่งแวดล้อมในวิถีชีวิตประจำวันของมนุษย์แต่ละคน ย่อมมีเหตุมีผลอยู่ที่รากฐานของมนุษย์เอง** จึงน่าจะมองเห็นได้ว่า **ธรรมชาติตามความหมายนี้ หมายถึงธรรมชาติซึ่งปรากฏอยู่ภายใต้ความรู้สึกนึกคิดของแต่ละคน** หาใช่มุ่งมองข้ามตัวเองออกไปเข้าใจว่าเป็นธรรมชาติของสิ่งนั้นสิ่งโน้นและอยู่ที่นั่นที่โน่น ทำให้บรรยากาศในสังคมเกิดความขัดแย้งรุนแรงยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตาม มักมีกระแสที่นำมากล่าวอ้างว่า **ประชาธิปไตยต้องมีความขัดแย้ง** นี่คือภาพสะท้อนซึ่งทำให้เห็นความจริงอีกมุมหนึ่งว่า คนลักษณะเช่นนี้ก็คิดได้แค่นี้ เพราะการนำมากล่าวไม่ได้มุ่งประเด็นที่ความขัดแย้งหากมุ่งที่ผลอันเป็นที่สุด แทนที่ความขัดแจ้งจะนำไปสู่ความเข้าใจระหว่างกันกลับส่งผลทำให้รุนแรงยิ่งขึ้น แม้จะจบลงเป็นช่วง ๆ แต่ในรากฐานความรู้สึกก็มีเงื่อนไขติดค้าง หากรอต่อไปได้ย่อมพบกับคำสารภาพความจริง ณ จุดนี้ได้เอง ยิ่งถ้าสามารถมองได้กว้างและไกลสักหน่อยย่อมพบว่า เท่าที่ผ่านพ้นมาแล้วความขัดแย้งทวีความรุนแรงและมีรากฐานหยั่งลงลึกซึ้งยิ่งขึ้นเป็นลำดับ จากสภาพความคิดซึ่งตื้นเขินยิ่งขึ้นอย่างสอดคล้องกันเป็นสัจธรรมด้วย

จากเหตุผลดังกล่าว ทำให้คนส่วนใหญ่ในสังคมปัจจุบัน มองทุกสิ่งทุกอย่างในลักษณะแยกส่วน หรืออาจเรียกว่า มองอย่างเอกเทศ กับ มองแบบตัวใครตัวมัน แทนการมองในลักษณะที่เชื่อมโยงถึงกันซึ่งจำเป็นต้องมีการหยั่งรู้

ได้ถึงความสำคัญจากรากฐานที่อิสระ หรืออาจกล่าวว่า**จากความรู้สึกที่เป็นธรรมชาติ ซึ่งจำเป็นต้องเกิดจากภาวะปล่อยวาง** เนื่องจากการมองออกจากตัวเอง ย่อมมุ่งไปสู่กิ่งก้านสาขาเช่นที่กล่าวว่า **มองปลายเหตุ** และผู้ซึ่งแสดงออกในลักษณะนี้ย่อมอ่านได้ว่าคือ **คนเห็นแก่ตัว** อย่างไม่อาจปฏิเสธได้ ดังนั้นในช่วงหาเสียงเลือกตั้ง ถ้าใครเอาคนอื่นมากล่าวร้าย หรือที่เรียกกันว่า **สาดโคลนใส่กัน** ใครเลือกเข้าไปก็เท่ากับเลือกคนเห็นแก่ตัวเข้าไปก็คือเลือกเอาคนเห็นแก่ตัวเข้าไปนั่งในสภา แล้วจะไปหวังให้คนเหล่านี้เสียสละมิใช่เป็นสิ่งฝืนธรรมชาติดอกหรือ

จึงสรุปได้ว่า คนดื้อรั้นหนึ่ง คนมีนิสัยแก้ตัวหรือปฏิเสธสิ่งที่เป็นจริงหนึ่ง คนที่มองออกจากตัวเองหนึ่ง จึงหวังไม่ได้ว่าจะเป็นผู้ทำหน้าที่เพื่อคนอื่น เพราะขาดการเข้าถึงธรรมชาติในตนเองเป็นนิสัยอยู่แล้วย่อมฝืนไม่ได้ ซึ่งบนพื้นฐานธรรมชาติของสังคม คนลักษณะเช่นนี้คงไม่ได้มีกรอบกำหนดว่าจะต้องเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งที่เห็นได้เฉพาะหน้าเท่านั้น

อนึ่ง ไม่ว่าจะมองไปยังประเด็นใดประเด็นหนึ่ง หากคนส่วนใหญ่ในสังคมสามารถสานกระแสสัมพันธ์ถึงสิ่งต่าง ๆซึ่งอยู่ร่วมกันเป็นกระบวนการช่วยให้เห็นภาพรวมได้ชัดเจน การนำปฏิบัติน่าจะช่วยให้สังคมปัจจุบัน มีดีขึ้นกว่านี้ให้เห็นเป็นความหวัง แต่เสียงซึ่งสะท้อนออกมาเป็นช่วง ๆ โดยที่กล่าวว่า **ทุกวันนี้มีหลายสิ่งหลายอย่างดีกว่าเก่า** ตามมาด้วยการยกตัวอย่างซึ่งเป็นเพียงสิ่งละอันพันธุ์ละน้อยที่ล้วนเป็นภาพเปลือกนอกเท่านั้น หากพิจารณาที่คนพูดได้ลึกซึ้งโดยที่ใช้ระบบชีวิตเป็นพื้นฐานย่อมพบว่า **เกิดจากความเห็นแก่ตัวของผู้พูดซึ่งต้องการประโยชน์ส่วนตน** อย่างน้อยก็ต้องการเห็นการเปลี่ยนแปลงที่มีผล**สนองกิเลสตนเอง** จนกว่าคนเหล่านี้จะละความอยากได้ชัดเจนถึงระดับหนึ่งแล้ว

ดังนั้นถ้ามองที่**"คน"**แงะมองได้ถึง**"ความจริงซึ่งอยู่ในรากฐานคน"** ย่อมเห็นเงื่อนไขในระดับรากฐานของทุกคนที่ไม่เหมือนกันน่าจะเห็นได้ชัดเจนว่า ภาพความเคลื่อนไหวในกระแสการเลือกตั้งแต่ละครั้ง เป็นสิ่งเปิดโอกาสให้แต่ละคนเรียนรู้และอ่านถึงความจริงซึ่งแฝงอยู่ในรากฐาน และพบว่าเป็นภาพเดียวกันกับภาพสะท้อนที่เห็นในโอกาส **ชีเกม** ซึ่งพึ่งผ่านพ้นมาก็ดี และขณะที่ **ไมเคิลแจ็กสัน**นำคณะมาเปิดการแสดงก็ดี ถ้ามองอย่างไม่ยึดติดอยู่กับรูปแบบมากนัก

และในช่วงใกล้ ๆ กัน ญี่ปุ่นก็มีการยุบสภาและให้โอกาสประชาชนเลือกตั้งใหม่ กับผลที่ปรากฏออกมาว่าว่ามีคนไปเลือกตั้งน้อย แม้เหตุผลในการยุบสภาก็เป็นคนละด้านความรู้สึกนึกคิดกันกับเราเนื่องจากผู้นำของเขาต้องการพิศูจน์ตัวเองบนรากฐานความรู้สึกรับผิดชอบ หาใช่ดึงไว้ไม่อยู่แม้จะดื้อรั้นต่อไปแค่ไหน ดังนั้นการที่มีคนไปลงคะแนนเลือกตั้งน้อย ถ้าไม่มองอย่างคนเห็นแก่ตัวโดยที่ไม่ยึดติดและนำเอาด้านเราไปยัดเยียด น่าจะเห็นภาพจากอีกด้านหนึ่งซึ่งพิศูจน์ได้ชัดเจนว่า **ประชาธิปไตยไม่ได้อยู่ที่การเลือกตั้ง หากคนในชาติมีศรัทธาและความเชื่อมั่นในตัวผู้นำสูง**

อนึ่ง การนำเอาคนชาติอื่นมากล่าวย่อมมีสองด้านเช่นกัน ทั้งนี้และทั้งนั้นขึ้นอยู่กับคนผู้กล่าว ถ้ากล่าวจากภาวะยึดติดภายในรากฐาน สิ่งซึ่งคิดว่าของเขาดีหรือไม่ดีย่อมเสียหายแก่เราทั้งนั้น หากกล่าวจากรากฐานความรู้สึกที่เป็นกลางหรืออาจกล่าวว่า **มีความเป็นธรรมชาติ** ย่อมวิเคราะห์ได้ถึงความจริงด้วยตัวเอง ถ้ามองภาพภาพรวมเห็นและมองกระแสที่เชื่อมโยงถึงกันได้แม้มองภาพกว้างถึงโลก เช่นที่กล่าวกันว่า **โลกาภิวัตน์** ย่อมเห็นจากหลักธรรมได้ว่า **เพราะเขาเป็นเช่นนั้นจึงทำให้เราต้องเป็นเช่นนี้** ดังนั้นแทนที่จะไปคิดเอาอย่างเขาจึงเป็นไปไม่ได้อย่างเด็ดขาด เพราะฝืนความจริง

แต่ถ้าเราหวนกลับมาพิจารณาที่ตัวเองและปรับปรุงให้รากฐานความเป็นตัวของตัวเองมีโอกาสฟื้นตัวขึ้นมาจากธรรมชาติอันมีอยู่แล้วโดยที่แต่ก่อนมีการมองข้าไปอย่างสิ้นเชิง ซึ่งไม่เพียงสังคมควรพัฒนาบนพื้นฐานดังกล่าว แต่คนในชาติแต่ละคนจำเป็นต้องให้ความสนใจพิจารณาตนเองเพื่อหวังฟื้นฟูรากฐานความเป็นมนุษย์ได้อย่างแท้จริง

เพราะ ณ จุดนี้ย่อมถือเป็นรากฐานสำคัญที่สุดของความสำเร็จ ซึ่งไม่เพียงในด้านการเมืองเท่านั้น แม้ปัญหาครอบครัวแตก เท่าที่สะท้อนภาพแนวคิดซึ่งนำมาเสนอผ่านสื่อเพื่อหวังแก้ไข ตามสภาพที่เป็นจริงก็ยังคงตกอยู่ในลักษณะซึ่งเสมือน **ภาษาดอกไม้** โดยที่ยังลงไม่ถึงแก่น เพียงแต่รอดูผลต่อไปว่าจะยังคงทรุดหนักยิ่งขึ้นไปอีก ทั้งนี้และทั้งนั้นน่าจะเนื่องมาจาก **ชีวิตคนซึ่งมีโอกาสเติบโตเป็นผู้ใหญ่ยิ่งขึ้น มีกิเลสหนามากขึ้นเป็นส่วนใหญ่**

ดังนั้น เมื่อมองสู่**"คนในกลุ่มที่ยังด้อยโอกาส"** จึงพบว่ายังคงตกอยู่ในสภาพซึ่ง**"เป็นเหยื่อผลประโยชน์ในด้านวัตถุของคนในกลุ่มซึ่งชีวิตอยู่ในสภาพที่เหนือกว่า"** และบนพื้นฐานเดียวกันก็พบกับสัจธรรมว่า**"เด็กและเยาวชนก็ยังตกอยู่ในสภาพเป็นเหยื่อของผู้ใหญ่จากการใช้เครื่องมือทุกรูปแบบทั้งทางอ้อมและทางตรง** ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึง**"การขาดความรับผิดชอบของผู้อยู่เหนือกว่าคนซึ่งชีวิตยังเติบโตขึ้นมาไม่ถึงในทุกกรณี"** และลงได้เข้าไปอยู่ในนิสัยย่อมมีสัจธรรมสะท้อนออกมาในลักษณะ**"เป็นข้ออ้างได้ทุกเรื่อง"**

ดังนั้นถ้ามองให้ถึงพื้นฐานโดยเฉพาะมองที่รากฐานคนส่วนใหญ่ในสังคมซึ่งตกอยู่ในสภาพดังกล่าวแล้ว คงพบความจริงได้ว่า **การเลือกตั้งถูกหยิบยกมาเป็นเครื่องมือของคนในกลุ่มที่แสวงหาประโยชน์มาสนองกิเลสของตน** กับอีกด้านหนึ่งซึ่งยอมตกเป็นเครื่องมือเพราะการรู้ไม่เท่าทันต่อความจริง หากหลงตามกระแสต่อไปเรื่อย ๆ บางรายก็กระโดดเข้ามาร่วมผลักดันเพราะจะช่วยให้ตนเด่น โดยเหตุที่ไม่อาจรู้เท่านั้นปัญหาซึ่งมีเงื่อนไขแฝงอยู่ในตัวรากฐานตัวเองโดยแท้

บุคคลผู้รู้ความจริงย่อมพบว่า **ถ้าสามารถมองประชาธิปไตยแล้วเข้าใจได้ถึงความจริงย่อมพบว่า มีเหตุมีผลอยู่ในรากฐานตัวเองของแต่ละคนโดยแท้** ดังนั้นจึงน่าจะทำความเข้าใจความหมายของ **ความเป็นมนุษย์** ซึ่งมีเพียงสิ่งเดียวเท่านั้นและถือเป็นหนึ่งโดยที่สามารถสานถึงการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในสังคมได้ทุกเรื่อง คือ **ความเป็นตัวของตัวเอง** ที่ช่วยให้แต่ละคนมั่นคงอยู่กับเหตุและผล โดยที่ไม่นำตนออกไปเที่ยวได้หลงอยู่กับเรื่องภายนอก จนกระทั่งเที่ยวได้วิ่งไปเกาะแข้งเกาะขาคนอื่นเพื่อหวังให้ตนได้มีอำนาจ ซึ่ง ณ จุดอันถือเป็นหัวใจสำคัญนี้เองที่กำหนดให้ผู้มีคุณสมบัติดังกล่าว เป็นผู้เคารพในสิทธิของเพื่อนมนุษย์ และมีน้ำใจต่อกันจากรากฐานที่แท้จริง

อนึ่ง การแก่งแย่งชิงดีชิงเด่นระหว่างกันและกันโดยที่อ้างว่า คือการแข่งขันกันเข้าไปสู่โอกาสในการรับใช้สังคม ถ้าศรัทธาในสัจธรรมของประชาธิปไตยจริงย่อมเข้าถึงจุดที่กล่าวไว้ว่า **อยู่ที่ไหนและเป็นอะไรย่อมมีโอกาสรับใช้สังคมได้เท่าเทียมกันทั้งนั้น** ซึ่งหมายถึงว่าหน้าที่ทุกลักษณะมีความสำคัญเท่ากันหมด สมกับคำกล่าวที่ว่า **ไม่ว่าใครอยู่ที่ไหนขอให้ทำดีที่สุด โดยที่ถือว่าเป็นการแบ่งหน้าที่กันทำเท่านั้น** แต่คนซึ่งยังคงถือความอยากอยู่ในรากฐานลึกซึ้งย่อมมองไม่เห็น ดังนั้นหากจะกล่าวออกมาย่อมหมายความว่าต้องการเอาตัวรอด ซึ่งสิ่งเหล่านี้อ่านได้จากธรรมชาติที่ปรากฏอยู่ในรากฐานแต่ละคน ถ้าสนใจเก็บมาคิดโดยไม่ยึดติดอยู่กับสิ่งใดแม้ตัวบุคคล

ดังที่หลักธรรมหรือ **หลักธรรมชาติ** ได้ชี้ไว้อย่างชัดเจนว่า **จงเป็นคนอยู่อย่างรู้เขารู้เรา** และถ้ารู้ชัดย่อมเห็นได้ชัดว่า **อะไรควรเป็นเรื่องของเราและอะไรควรเป็นเรื่องของคนอื่น** อาศัยหลักดังกล่าวทำให้มองเห็นว่า **"การสมัครรับเลือกตั้ง"** ก่อนที่จะนำปฏิบัติควรต้องมองมุมกลับให้สามารถเห็นได้ชัดเจนเสียก่อน ดังนั้นจึงควรมีความรู้สึกอยู่ภายในรากฐานว่า **ให้คนอื่นเขามองเราและแสดงความต้องการออกมาชัด ๆ จึงค่อยพิจารณาว่าตนจะตัดสินใจสมัครหรือไม่**

แต่คนที่มองไม่เห็นตัวเองย่อมมองไม่เห็นประเด็นนี้ จึงทำให้เกิดพฤติกรรมสองด้านคือ **ด้านหนึ่งใช้โอกาสซึ่งตนมีความพร้อมในด้านวัตถุสร้างกระแสยัดเยียด กับอีกด้านหนึ่งก็นำเอาวัตถุมาล่อหลอกทุกรูปแบบ โดยเฉพาะมาถึงสุด ๆ ก็คือ นำเอาวัตถุซึ่งมีมูลค่าสูง ๆ มาเน้นทำเป็นเหยื่อล่อ** นี่คือคำสารภาพความจริงจากพฤติกรรมที่ปรากฏออกมาให้เห็นได้ชัดเจน โดยไม่ต้องพูดอะไรมาก ถ้าเป็นคนรู้จักคิดสักหน่อย

หลังจากประกาศให้มีการเลือกตั้งได้ไม่กี่วัน ก็มีคนโทรศัพท์มาคุยด้วยในเชิงสัมภาษณ์เกี่ยวกับปัญหาการเมือง หลังจากคุยได้ไม่นานผู้ถามก็สรุปออกมาเองเป็นคำถามทำนองว่า**"ถ้าเช่นนั้นจะไปเลือกตั้งหรือเปล่า"** เลยต้องตอบไปตรง ๆ ว่า **"นั่นมันเป็นเรื่องของผมเอง"** นี่คือตัวอย่างจากคนซึ่งขาดการรู้ว่า อะไรเป็น–เรื่องของเรา อะไรควรเป็นเรื่องของเขา บางรายยังถามต่อไปอีกว่าจะไปเลือกพรรคไหน

การไม่รู้เรารู้เขา มีสาเหตุสืบเนื่องมาจากกิเลสภายในรากฐาน และการรู้เขารู้เราถือเป็นพื้นฐานของสิ่งซึ่งเรียกกันว่า **มีมารยาท** หรือหมายถึงสิ่งซึ่งกล่าวกันว่า **เคารพสิทธิซึ่งกันและกัน** อันถือเป็นพื้นฐานประชาธิปไตยด้วย ดังนั้นจากสิ่งที่หยิบยกมากล่าวน่าจะพบคำตอบได้ว่า **ในสภาพของรากฐานปัจจุบัน ต่อให้คนทั้งชาติแห่กันไปเลือกตั้งแทบจะหมด บ้านเมืองก็ยังไม่เป็นประชาธิปไตย** และอาจมีเหตุทำให้เกิดภาวะเลวร้ายยิ่งกว่านี้อีก ดังนั้นถ้ารู้จักเฉลียวใจก็น่าจะหวนกลับมาถามตัวเองว่า **ที่แล้วมาเราแก้ปัญหาประชาธิปไตยได้ลึกซึ้งถึงจุดซึ่งมีความจริงหรือเปล่า**

ความเป็นมนุษย์ถึงเป็นพื้นฐานประชาธิปไตยที่แท้จริง และคุณสมบัติของความเป็นมนุษย์ก็คือ **ความเป็นตัวของตัวเอง** ซึ่งถ้าแต่ละคนมีไว้เป็นคุณสมบัติ อีกทั้งมีการขยายเครือข่ายออกไปเป็นคนส่วนใหญ่ ผลประการแรกก็คือ สามารถรู้เท่าทันคนอื่นจึงไม่ถูกหลอก และไม่หลงยึดอามิสสินจ้างทำให้ตกเป็นทาส นอกจากนั้นคนที่มีความเป็นตัวของตัวเองย่อมได้ชื่อว่าเป็นคนมีเหตุมีผล อีกทั้งมีความรู้สึกรับผิดชอบต่อสังคมและมีการเคารพผู้อื่นอยู่ภายในรากฐานความรู้สึกเป็นธรรมชาติอยู่แล้ว ถ้ายังขาดสิ่งซึ่งกล่าวมาแล้ว สังคมก็คงต้องพบกับมายาภาพต่อไปอีก

เรื่องที่หยิบยกมากล่าวเป็นตัวอย่างเหล่านี้ ผู้ใหญ่สมัยก่อนเคยพูดให้ลูกหลานได้ยินมาแล้วทั้งนั้น และแม้คนรุ่นก่อนเคยพูดกันก็หาใช่เป็นเรื่องโบราณ เพราะสิ่งที่เป็นสัจธรรมย่อมไม่มีคำว่าโบราณหรือสมัยใหม่ อีกทั้ง–ไม่มีแม้กระทั่งเวลาเป็นเงื่อนไขจำกัด จึงน่าจะมีเหตุสืบเนื่องมาจากคนปัจจุบันมีรากฐานตื้นเขินกว่าคนในยุคก่อน เพราะรูปวัตถุที่ให้ความสะดวกสบายมันเข้ามามีอิทธิพลครอบงำลึกซึ้งยิ่งขึ้นใช่หรือไม่ หากใครคิดได้ถึงย่อมบังเกิดผลดีแก่ตนเองโดยแท้.

21 ตุลาคม 2539